

რევაზ შეროზია

ზოგი რელიგიური ტერმინისათვის

ქართველებმა და ებრაელებმა ქრისტეს შობამდე დიდი ხნით ადრე იცოდნენ ერთმანეთის არსებობა, საცხოვრისი რეგიონი და, რაც მთავარია, თითოეულის ეროვნული ბუნება, სხვათა მიმართ კეთილგანწყობილი დამოკიდებულება. თუ არა ამის ცოდნა, ებრაელები სანამ ამიერკავკასიამდე მოაღწევდნენ, სადმე შეჩერდებოდნენ სამოსახლოს ძიებისას. ქართველებმა კეთილად ისტუმრეს ისინი. ამავე დროს, ჩვენთან მოსულთაგან ერთადერთი ებრაელები იყვნენ და არიან, რომელთაგან რაიმე პრობლემა საქართველოს არ ჰქონია.

საფიქრებელია, რომ პირველ მოციქულთა საქართველოში მოსვლა და ქადაგება ქრისტიანული სარწმუნოებისა განპირობებული იყო სწორედ იმით, რომ ებრაელები უკვე იცნობდნენ ქართველ ხალხსაც და აქაურ ბუნებრივ პირობებსაც.

ჩვენმა წინაპრებმა პირველ მოციქულთაგან გაიგეს ქრისტეს მოძღვრების შესახებ და "სათნო უჩნდა" იგი. იმდენად მისაღები აღმოჩნდა მათთვის ქრისტიანული მრწამსი, იმდენად სწრაფად გაითავისა ხალხმა იგი, რომ, როცა განრისხებულმა ადერკი მეფემ ბრძანა, მოსახლეობა ისევე მოებრუნებინათ ძველი სარწმუნოებისაკენ, ადამიანებმა "დამალეს ხატნი და ჭვარნი"-ო გვიამბობს მემბტიანე.

კითხვა ჩნდება: რა უნდა ყოფილიყო მიზეზი იმისა, რომ ჩვენში ასეთ მოკლე დროში (პირველი საუკუნის მეორე ნახევარში) უმტკივნეულოდ, ძალდატანების გარეშე გავრცელდა ქრისტიანობა?

ქართველური მოსახლეობის, ხალხის (რომელიც ამ დროისათვის უკვე ერად არის ჩამოყალიბებული) ბუნება-ხასიათში უკვე იდო ის ზოგადი ფასეულობები, რაც ქრისტეს მოძღვრებაში უმთავრესია. ამდენად, ჩვენი წინაპრებისათვის სახარებისეული დიდაქტიკა შესათვისებელი კი არ გახდა, არამედ იგი ნაცნობი და შინაგანად ბუნებრივი აღმოჩნდა. სავარაუდებელია, რომ სახარების თარგმნა უშუალოდ ებრაულიდან პირველი მოციქულების შემოსვლიდან მალევე დაწყებულიყო. ყოველ შემთხვევაში, პირველი მსოფლიო კრებისთვის დასავლეთ საქართველოში ქრისტიანული რელიგია ორგანიზაციულად უკვე მოწესრიგებული, ჩამოყალიბებული ჩანს, გავიხსენოთ ბიჭვინთის ეპისკოპოსის მონაწილეობა ამ კრების მუშაობაში.

ქართველურ საისტორიო ლიტერატურაში გავრცელებულია მოსაზრება, რომლის მიხედვით IX-X საუკუნეებამდე დასავლეთ საქართველოს ეკლესია (ასევე საერო ცხოვრება) ბერძნულენოვანი იყო (პ. ინგოროყვა, 1954; დ. მუსხელიშვილი, 1993) ამ თვალსაზრისის მომხრე-დამცველებს, როგორც ჩანს, ყურადღება არ მიუქცევიათ ენობრივი მასალისათვის. კერძოდ, ქრისტიანული რელიგიური ტერმინოლოგია, რომელსაც ჩვენი ეკლესია საუკუნეებია იყენებს, ქართველურია და არა ბერძნულიდან ნასესხები. განსაკუთრებულ ყურადღებას იქცევს და ხაზგასმით უნდა ითქვას, რომ აღმოსავლურ და დასავლურ ქართველურ მეტყველებებში ამ მხრივ სხვაობა არა გვაქვს. (პაპა-პაპ სურათს ვერ იცვლის). დასავლურ ქართველურ ეკლესია ბერძნულენოვანი რომ ყოფილიყო, მაშინ

მეგრულ-სვანურ მეტყველებებში ბერძნიზმების სიჭარბე უნდა დასტურდებოდეს აღმოსავლურ ქართველურთან შედარებით.

მეგრულ-სვანურ მეტყველებაში დღემდე მოქმედი ზოგიერთი ტერმინის ანალიზი საშუალებას გვაძლევს, რომ ისინი ჩვენში ქრისტიანობის გავრცელების პირველ ეტაპზე (პირველი მოციქულების შემოსვლის დროისათვის) წარმოქმნილად ვივარაუდოთ. ყველა შემთხვევაში, მანამდე, სანამ ქრისტიანობა სახელმწიფო რელიგიად გამოცხადდებოდა და საერთო-ქართველური ეკლესია ჩამოყალიბდებოდა.

ამგერად საუბარი გვექნება ტერმინებზე, რომლებიც მეგრულ მეტყველებაში დღესაც შეუცვლელად გამოიყენება.

1. აღდგომა ლექსემის შესატყვისი მეგრულსა და სვანურში **თანაფა**, **თანფა** (ყიფშიძე, თოფურია, ქალდანი) გათენების აღმნიშვნელი **თან** ძირიდან არის ნაწარმოები. ერთი შეხედვით, მოულოდნელი არ უნდა იყოს, რომ ქრისტეს აღდგომის დროის მიხედვით მომხდარიყო თვით პროცესის სახელდება. ამავე დროს, **გათენება ნათლის მოფენაა**, სიცოცხლის ისევ დაწყებაა. ამდენად, **თანაფა** ტერმინს შეიძლება შევხედოთ როგორც მეტაფორულობის შემცველს, როგორც ეს ჩანს ებრაული **ბასექის** შემთხვევაშიც, რომლის ერთ-ერთი მნიშვნელობა დღესასწაულია.

2. მარხვა ტერმინის ფარდი მეგრულ მეტყველებაში არის **პიჩვა(ნი)**. ცნობილია, რომ იგი **პიჯიშ ჩუალა-დან** მომდინარეობს (**პირის დაცვა**). ამ იდიომური წარმომავლობის ლექსემის გვერდით ანტონიმური ფორმით გვაქვს **პიჯიშ მორსხინაფა** იდიომის სახით, რომელიც **მარხვის** საპირისპირო **ხსნილის** ზუსტი შესატყვისი არ არის. იგი გამოიყენება მიცვალებულის დაკრძალვის მესამე დღეს ხორცეულის ჭამის ნებართვის აღსანიშნავად. მაგრამ ეს მნიშვნელობა მეორეულია. ძველ ტექსტებში დასტურდება იდიომი **პირის გსნა**, რომელიც **ჭამას** აღნიშნავს (აბულაძე). **პიჯიშ მორისხინაფას** ამოსავალი მნიშვნელობაც **ჭამა** უნდა ყოფილიყო.

პიჩვა(ნი) და **პიჯიშ მორსხინაფა** ერთნაირი ენობრივი ფსიქოლოგიით არის წარმოქმნილი და ორივე ძალიან ძველი ჩანს. ამავე დროს, **პიჩვა(ნი)** მარხვა ტერმინზე ადრე უნდა ჩამოყალიბებულიყო რელიგიური შინაარსის გამომხატველად, რაკი ამ უკანასკნელმა იგი ვერ განდევნა მეგრული მეტყველებიდან (შდრ. ანალოგიურად, **თბილისის** აღმნიშვნელი **ქართი**).

3. ქრისტეს შობა ტერმინის ექვივალენტი მეგრულ მეტყველებაში არის **ქირსე**. შეიძლება გვეფიქრა, რომ ამ შემთხვევაში შინაარსობრივად სინტაგმის ერთი წევრი "ზედმეტი" გაზდა და ამიტომ დაიკარგა ისევე, როგორც საეკლესიო ტერმინად **შობა** ჩამოყალიბდა (ქრისტეს გარეშე...). თუმცა ასეთი ცვლილების კვალი არ ჩანს, ნათესაობითის ფორმით დარჩენილი სინტაგმის წევრი არ უნდა გამარტივებულიყო. და თუ ეს მოხდებოდა, მაშინ იგივე პროცესი იყო მოსალოდნელი, რაც **თუითაშ დლა**, **პიჯიშ ჩაუალა** ტიპის სინტაგმებში მოხდა. მაგრამ, როგორც ჩანს, ქრისტეს შესახებ პირველი მოციქულების მიერ გავრცელებული ინფორმაციებიდან ქრისტეს დაბადების დღეს მისივე სახელი დაერქვა და ეს ქართველური მოსახლეობისათვის საკმარისად ინფორმატიული იქნებოდა. საფიქრებელია, რომ ამ შემთხვევაშიც ეს ტერმინი (**ქირსე**) უფრო ადრე უნდა იყოს დამკვიდრებული, ვიდრე საქართველოში საერთო ქრისტიანული ეკლესია ჩამოყალიბდებოდა წმინდა ნინოს შემოსვლის შემდეგ. ამ შემთხვევაშიც საერთო საეკლესიო ტერმინმა ვერ გადაფარა მოსახლეობაში აღრიდანვე დამკვიდრებული სახელი. **ქირსე** ტერმინის სიძველის გარდა მიზეზი ამისა ისიც უნდა იყოს, რომ

ქრისტეს შობა სინტაგმის შინაარსს ინარჩუნებს ორივე ვარიანტი და არა აქვს მნიშვნელობა, პირველი კომპონენტი გაუჩინარდება თუ მეორე - **ქირსე** ისევე აღნიშნავს **ქრისტეს შობას**, როგორც **შობა** ტერმინი.

მეგრულ და სვანურ მეტყველებაში ღღეს არსებული რელიგიური ტერმინები საყურადღებოა ქრისტიანობის გავრცელება-დამკვიდრების ისტორიისათვისაც და იმიტაც, რომ ისინი ქართველური ენობრივი სისტემის შექმნილია და არა უცხო ენებიდან შემოტანილი, ნასესხები ფორმები.

დამოწმებული ლიტერატურა

ვ. თოფურია, მ. ქალდანი 2000 - ვ. თოფურია, მ. ქალდანი, სვანური ლექსიკონი, თბ., 2000.

პ. ინგოროყვა, 1954 — პ. ინგოროყვა, გიორგი მერჩულე, თბ., 1954.

დ. მუსხელიშვილი, 1993 — დ. მუსხელიშვილი, ქართველთა თვითსახელწოდების ისტორიისათვის, კრებ., საქართველოსა და ქართველების აღმნიშვნელი უცხოური და ქართული ტერმინოლოგია, თბ., 1993.

ი. ყიფშიძე, 1994 — ი. ყიფშიძე, რჩეული თხზულებანი, თბ., 1994.

REVAZSHEROZIA

FOR CERTAIN RELIGIOUS TERMS

Georgians and Jews knew each-other long before BC, knew their living region, and what is more important - national nature of each-other, kind approach towards others. If Jews didn't know about this they would stop somewhere to search for living place until they reach Caucasus. Georgians were kind hosts for them. Also from those who have ever visited us, Jews are the only nation who didn't bother Georgia have any problem.

It's worth thinking that the visit by first apostles in Georgia and preaching for Christian religion was conditioned by the fact that Jews already new Georgian people and natural conditions of the country. Our ancestors got information from first apostles about Christianity and approved it.

What might have been the reason for the fact that Christianity spread in such a short time (second part of the first century) without further predicaments?

Georgian population (people, who already make one unity for this time) had already had the general values in nature which is significantly important for Christianity. Thus gospel didactics for our ancestors wasn't the matter of adjustment, but it turned to be familiar and internally natural for them. Supposedly, translation of gospel from Jewish language began soon after the first apostles' visit. Anyway, for the first world meeting Christian religion already seems organizationally disciplined in west Georgia, remember the fact of participation of Bitchvinta Bishop in the working process of this meeting.

Analysis of some still acting terms in Mengrelian-Svani speech enables us to suppose them as emerged on the first stage of spreading Christianity (for the time of first apostles' visit), all in all until Christianity become state religion and whole Georgian church was formed.

In the article we talk about terms, which are still used unchangeably in Mengrelian speech (tanapa, pichvani, qirse ...)